

॥ तैत्तिरीय ब्राह्मणम् ॥

॥ तृतीयः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके तृतीयः प्रपाठकः ॥

ब्रह्मवादिनो वदन्ति। किं चतुर्होतृणां चतुर्होतृत्वमिति। यदेवैषु चतुर्धा होतारः। तेन चतुर्होतारः। तस्माच्चतुर्होतार उच्यन्ते। तच्चतुर्होतृणां चतुर्होतृत्वम्। सोमो वै चतुर्होता। अग्निः पञ्चहोता। धाता षड्होता। इन्द्रः सप्तहोता॥१॥

प्रजापतिर्दशहोता। य एवं चतुर्होतृणामृद्धिं वेद। ऋध्नोत्येव। य एषामेवं बन्धुतां वेद। बन्धुमान्भवति। य एषामेवं क्लृप्तिं वेद। कल्पन्तेऽस्मै। य एषामेवमायतनं वेद। आयतनवान्भवति। य एषामेवं प्रतिष्ठां वेद॥२॥

प्रत्येव तिष्ठति। ब्रह्मवादिनो वदन्ति। दशहोता चतुर्होता। पञ्चहोता षड्होता सप्तहोता। अथ कस्माच्चतुर्होतार उच्यन्त इति। इन्द्रो वै चतुर्होता। इन्द्रः खलु वै श्रेष्ठो देवतानामुपदेशनात्। य एवमिन्द्रः श्रेष्ठं देवतानामुपदेशनाद्वेदं। वसिष्ठः समानानां भवति। तस्माच्छ्रेष्ठमायन्तं प्रथमेनैवानु बुध्यन्ते। अयमागन्। अयमवासादिति। कीर्तिरस्य पूर्वाऽऽगच्छति जनतामायतः। अथो एनं प्रथमेनैवानु बुध्यन्ते। अयमागन्। अयमवासादिति॥३॥ सप्तहोता प्रतिष्ठां वेदं बुध्यन्ते षड्॥

दक्षिणां प्रतिग्रहीष्यन्त्सप्तदशकृत्वोऽपान्यात्। आत्मानमेव
 समिन्धे। तेजसे वीर्याय। अथो प्रजापतिरेवैनो भूत्वा प्रतिगृह्णाति।
 आत्मनोऽनार्यै। यद्येनमार्त्विज्यादृतं सन्तं निरुहरेरन्। आग्नीध्रे
 जुहुयादशहोतारम्। चतुर्गृहीतेनाऽऽज्येन। पुरस्तात्प्रत्यङ्गिष्ठन्।
 प्रतिलोमं विग्राहम्॥४॥

प्राणानेवास्योप दासयति। यद्येनं पुनरुप शिक्षेयुः। आग्नीध्र
 एव जुहुयादशहोतारम्। चतुर्गृहीतेनाऽऽज्येन। पश्चात्प्राडासीनः।
 अनुलोममविग्राहम्। प्राणानेवास्मै कल्पयति। प्रायश्चित्ती
 वाग्धोतेत्यृतुमुखऋतुमुखे जुहोति। ऋतूनेवास्मै कल्पयति।
 कल्पन्तेऽस्मा ऋतवः॥५॥

कृता अस्मा ऋतव आयन्ति। षड्वोता वै भूत्वा प्रजापतिरिदं
 सर्वमसृजत। स मनोऽसृजत। मनसोऽधि गायत्रीमसृजत।
 तद्गायत्रीं यश आर्च्छत्। तामाऽलभत। गायत्रिया अधि
 छन्दांस्यसृजत। छन्दोभ्योऽधि सामं। तत्सामं यश आर्च्छत्।
 तदाऽलभत॥६॥

साम्नोऽधि यजूंष्यसृजत। यजुर्भ्योऽधि विष्णुम्। तद्विष्णुं यश
 आर्च्छत्। तमाऽलभत। विष्णोरध्योषधीरसृजत। ओषधीभ्योऽधि
 सोमम्। तत्सोमं यश आर्च्छत्। तमाऽलभत। सोमादधि पशून-
 सृजत। पशुभ्योऽधीन्द्रम्॥७॥

तदिन्द्रं यशं आर्च्छत्। तदेनन्नाति प्राच्यवत। इन्द्रं इव
यशस्वी भवति। य एवं वेद। नैनं यशोऽति प्राच्यवते। यद्वा इदं
किं च। तथ्सर्वमुत्तान एवाऽऽङ्गीरसः प्रत्यंगृह्णात्। तदेनं प्रतिगृहीतं
नाहिनत्। यत्किं च प्रतिगृहीयात्। तथ्सर्वमुत्तानस्त्वाऽऽङ्गीरसः
प्रतिगृह्णात्वित्येव प्रतिगृहीयात्। इयं वा उत्तान आङ्गीरसः।
अनयैवेनत्प्रतिगृह्णाति। नैनं हिनस्ति। बरुहिषा प्रतीयाद्वां वाऽश्वं
वा। एतद्वै पशूनां प्रियं धाम। प्रियेणैवेनं धाम्ना प्रत्येति॥८॥
विग्राहमृतवस्तदाऽलभतेन्द्रं गृहीयात्थद्वं॥ [२]

यो वा अविद्वान्निर्वर्तयते। विशीर्षा सपाप्माऽमुष्मिल्लोके
भवति। अथ यो विद्वान्निर्वर्तयते। सशीर्षा विपाप्माऽमुष्मिल्लोके
भवति। देवता वै सप्त पुष्टिकामा न्यवर्तयन्त। अग्निश्च पृथिवी च।
वायुश्चान्तरिक्षं च। आदित्यश्च द्यौश्च चन्द्रमाः। अग्निर्यवर्तयत। स
साहस्रमपुष्यत्॥९॥

पृथिवी न्यवर्तयत। सौषधीभिर्वनस्पतिभिरपुष्यत्। वायुर्य-
वर्तयत। स मरीचीभिरपुष्यत्। अन्तरिक्षं न्यवर्तयत। तद्वयोभिर-
पुष्यत्। आदित्यो न्यवर्तयत। स रश्मिभिरपुष्यत्। द्यौर्य-
वर्तयत। सा नक्षत्रैरपुष्यत्। चन्द्रमा न्यवर्तयत। सोऽहोरात्रैरर्ध-
मासैर्मासैर्ऋतुभिः संवत्सरेणापुष्यत्। तान्योषान्पुष्यति।
यास्तेऽपुष्यन्। य एवं विद्वान्नि च वर्तयते परि च॥१०॥

अपुष्यन्नक्षत्रैरपुष्यत्पञ्च च॥ _____ [३]

तस्य वा अग्नेर्हिरण्यं प्रतिजग्रहुषः। अर्धमिन्द्रियस्यापा-
क्रामत्। तदेतेनैव प्रत्यगृह्णात्। तेन वै सौऽर्धमिन्द्रियस्याऽऽत्मन्नुपा-
धत्त। अर्धमिन्द्रियस्याऽऽत्मन्नुपाधत्ते। य एवं विद्वान् हिरण्यं
प्रतिगृह्णाति। अथ योऽविद्वान्प्रतिगृह्णाति। अर्धमस्येन्द्रियस्याप-
क्रामति। तस्य वै सोमस्य वासः प्रतिजग्रहुषः। तृतीयमिन्द्रिय-
स्यापाक्रामत्॥११॥

तदेतेनैव प्रत्यगृह्णात्। तेन वै स तृतीयमिन्द्रियस्या-
ऽऽत्मन्नुपाधत्त। तृतीयमिन्द्रियस्याऽऽत्मन्नुपाधत्ते। य एवं
विद्वान् वासः प्रतिगृह्णाति। अथ योऽविद्वान्प्रतिगृह्णाति।
तृतीयमस्येन्द्रियस्यापक्रामति। तस्य वै रुद्रस्य गां प्रतिजग्रहुषः।
चतुर्थमिन्द्रियस्यापाक्रामत्। तामेतेनैव प्रत्यगृह्णात्। तेन वै स
चतुर्थमिन्द्रियस्याऽऽत्मन्नुपाधत्त॥१२॥

चतुर्थमिन्द्रियस्याऽऽत्मन्नुपाधत्ते। य एवं विद्वान्गां प्रतिगृह्णाति।
अथ योऽविद्वान्प्रतिगृह्णाति। चतुर्थमस्येन्द्रियस्यापक्रामति। तस्य
वै वरुणस्याश्वं प्रतिजग्रहुषः। पञ्चममिन्द्रियस्यापाक्रामत्।
तमेतेनैव प्रत्यगृह्णात्। तेन वै स पञ्चममिन्द्रियस्याऽऽत्मन्नुपा-
धत्त। पञ्चममिन्द्रियस्याऽऽत्मन्नुपाधत्ते। य एवं विद्वानश्वं
प्रतिगृह्णाति॥१३॥

अथ योऽविद्वान्प्रतिगृह्णाति। पञ्चममस्येन्द्रियस्यापक्रामति। तस्य वै प्रजापतेः पुरुषं प्रतिजग्रहुषः। षष्ठमिन्द्रियस्यापक्रामत्। तमेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन वै स षष्ठमिन्द्रियस्याऽऽत्मन्नुपाधत्त। षष्ठमिन्द्रियस्याऽऽत्मन्नुपाधत्ते। य एवं विद्वान्पुरुषं प्रतिगृह्णाति। अथ योऽविद्वान्प्रतिगृह्णाति। षष्ठमस्येन्द्रियस्यापक्रामति॥१४॥

तस्य वै मनोस्तल्पं प्रतिजग्रहुषः। सप्तममिन्द्रियस्यापक्रामत्। तमेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन वै स सप्तममिन्द्रियस्याऽऽत्मन्नुपाधत्त। सप्तममिन्द्रियस्याऽऽत्मन्नुपाधत्ते। य एवं विद्वान्स्तल्पं प्रतिगृह्णाति। अथ योऽविद्वान्प्रतिगृह्णाति। सप्तममस्येन्द्रियस्यापक्रामति। तस्य वा उत्तानस्याऽऽङ्गीरसस्याप्राणत्प्रतिजग्रहुषः। अष्टममिन्द्रियस्यापक्रामत्॥१५॥

तदेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन वै सोऽष्टममिन्द्रियस्याऽऽत्मन्नुपाधत्त। अष्टममिन्द्रियस्याऽऽत्मन्नुपाधत्ते। य एवं विद्वानप्राणत्प्रतिगृह्णाति। अथ योऽविद्वान्प्रतिगृह्णाति। अष्टममस्येन्द्रियस्यापक्रामति। यद्वा इदं किं च। तत्सर्वमुत्तान एवाऽऽङ्गीरसः प्रत्यंगृह्णात्। तदेनं प्रतिगृहीतं नाहिनत्। यत्किं च प्रतिगृहीयात्। तत्सर्वमुत्तानस्त्वाऽऽङ्गीरसः प्रतिगृह्णात्वित्येव प्रतिगृहीयात्। इयं वा उत्तान आङ्गीरसः। अनयैवेनत्प्रतिगृह्णाति। नैनं हिनस्ति॥१६॥

तृतीयमिन्द्रियस्यापक्रामच्चतुर्थमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्ताश्च

प्रतिगृह्णाति

षष्ठमस्येन्द्रियस्यापक्रामत्यष्टममिन्द्रियस्यापक्रामत्प्रतिगृहीयाच्चत्वारि च
 (तस्य वा अग्नेरहिरण्यं सोमस्य वासुस्तदेतेन रुद्रस्य गान्तामेतेन
 वरुणस्याश्वं प्रजापतेः पुरुषं मनोस्तल्पन्तमेतेनोत्तानस्य तदेतेनाप्राणद्यद्वै अर्यं
 तृतीयमष्टमं तच्चतुर्थं तां पञ्चमं षष्ठं सप्तमन्तम्। तदेतेन द्वे तामेतेनैकं
 तमेतेन त्रीणि तदेतेनैकम्॥) [४]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति। यद्वशहोतारः सत्रमासता। केन ते
 गृहपतिनाऽऽर्ध्वन्। केन प्रजा असृजन्तेति। प्रजापतिना वै
 ते गृहपतिनाऽऽर्ध्वन्। तेन प्रजा असृजन्त। यच्चतुर्होतारः
 सत्रमासता। केन ते गृहपतिनाऽऽर्ध्वन्। केनौषधीरसृजन्तेति।
 सोमेन वै ते गृहपतिनाऽऽर्ध्वन्॥१७॥

तेनौषधीरसृजन्त। यत्पञ्चहोतारः सत्रमासता। केन ते
 गृहपतिनाऽऽर्ध्वन्। केनैभ्यो लोकेभ्योऽसुरान्प्राणुदन्त। केनैषां
 पशून्वृञ्जतेति। अग्निना वै ते गृहपतिनाऽऽर्ध्वन्। तेनैभ्यो
 लोकेभ्योऽसुरान्प्राणुदन्त। तेनैषां पशून्वृञ्जत। यथ्यङ्गोतारः
 सत्रमासता। केन ते गृहपतिनाऽऽर्ध्वन्॥१८॥

केनूर्तूनकल्पयन्तेति। धात्रा वै ते गृहपतिनाऽऽर्ध्वन्।
 तेनूर्तूनकल्पयन्त। यथ्सप्तहोतारः सत्रमासता। केन ते
 गृहपतिनाऽऽर्ध्वन्। केन सुवरायन्। केनैमाँल्लोकान्धसम-
 तन्वन्निति। अर्यम्णा वै ते गृहपतिनाऽऽर्ध्वन्। तेन सुवरायन्।
 तेनैमाँल्लोकान्धसमतन्वन्निति॥१९॥

ए॒ते वै दे॒वा गृ॒हप॑तयः। तान् य ए॒वं वि॒द्वान्। अप्य॑न्यस्य॑
गा॒रु॒ह॒प॒ते दी॑क्षते। अ॒वा॒न्त॒रमे॒व स॒त्रिणा॑मृ॒ध्नोति॑। यो वा अ॑र्य॒मणं॑
वेद॑। दान॑कामा अस्मै प्र॒जा भ॑वन्ति। य॒ज्ञो वा अ॑र्य॒मा।
आर्या॑वस॒तिरिति॑ वै तमा॑हु॒र्यं प्र॒शंस॑न्ति। आर्या॑वस॒तिर्भव॑ति। य
ए॒वं वेद॑॥ २०॥

यद्वा इ॒दं किं॑ च। तथ्सर्वं॑ चतु॑र्होतारः। चतु॑र्होतृ॒भ्योऽधि॑
य॒ज्ञो निर्मि॑तः। स य ए॒वं वि॒द्वान् वि॒वदे॑त। अ॒हमे॒व भू॒यो वेद॑।
यश्चतु॑र्होतृन् वेदेति॑। स ह्ये॒व भू॒यो वेद॑। यश्चतु॑र्होतृन् वेद॑। यो वै
चतु॑र्होतृणां॑ होतृन् वेद॑। सर्वा॑सु प्र॒जास्वन्न॑मत्ति॥ २१॥

सर्वा॑ दि॒शोऽभि॑ ज॒यति॑। प्र॒जाप॑तिर्वै दश॑होतृणां॑ होता॑।
सोमश्चतु॑र्होतृणां॑ होता॑। अ॒ग्निः प॒ञ्चहो॑तृणां॑ होता॑। धा॒ता
ष॒ड्हो॑तृणां॑ होता॑। अ॒र्य॒मा स॒प्तहो॑तृणां॑ होता॑। ए॒ते वै
चतु॑र्होतृणां॑ होतारः। तान् य ए॒वं वेद॑। सर्वा॑सु प्र॒जास्वन्न॑मत्ति।
सर्वा॑ दि॒शोऽभि॑ ज॒यति॑॥ २२॥

आ॒र्ध्रुव॑न्ना॒र्ध्रुव॑न्नित्ये॒वं वेदा॑न्ति सर्वा॑ दि॒शोऽभि॑ ज॒यति॑ (वै तेन॑ स॒त्रङ्केन॑॥)॥ [५]

प्र॒जाप॑तिः प्र॒जाः सृ॒ष्ट्वा व्य॑स्र॑सत। स हृ॒दयं॑ भू॒तौ-
ऽश॑यत्। आ॒त्मन् हा (३) इत्य॑ह्वयत्। आपः॑ प्र॒त्यशृ॑ण्वन्। ता
अ॒ग्निहो॑त्रेणै॒व य॑ज्ञ॒क्र॒तुनोप॑ प॒र्याव॑र्तन्त। ताः कु॒सिन्धु॑मुपौ॒हन्।
तस्मा॑द॒ग्निहो॑त्रस्य॑ य॒ज्ञक्र॒तोः। एकं॑ ऋ॒त्विक्। च॒तुष्कृ॑त्वोऽह्व॑यत्।

अग्निर्वायुरादित्यश्चन्द्रमाः ॥ २३ ॥

ते प्रत्यशृण्वन्। ते द॑र्शपूर्णमा॒साभ्यामे॒व य॑ज्ञक्र॒तुनोप॑
पर्याव॑र्तन्त। त उपौ॑ह॒श्चत्वार्य॑ङ्गानि। तस्मा॑द्दर्शपूर्ण-
मा॒सयो॑र्य॑ज्ञक्र॒तोः। च॒त्वार॑ ऋ॒त्विजः॑। प॒ञ्चकृ॒त्वोऽह्ण॑यत्। प॒शवः
प्रत्य॑शृण्वन्। ते चा॑तुर्मा॒स्यैरे॒व य॑ज्ञक्र॒तुनोप॑ पर्याव॑र्तन्त। त
उपौ॑ह॒ लोम॑ छ॒वीं मा॒सम॑स्थि॒ म॒ज्जान॑म्। तस्मा॑च्चातुर्मा॒स्यानां॑
य॑ज्ञक्र॒तोः ॥ २४ ॥

पञ्च॑त्विजः। ष॒ट्कृ॒त्वोऽह्ण॑यत्। ऋ॒तवः॑ प्रत्य॑शृण्वन्। ते
प॑शुब॒न्धेनै॒व य॑ज्ञक्र॒तुनोप॑पर्याव॑र्तन्त। त उपौ॑ह॒न्थस्तना॑वा॒ण्डौ
शि॒श्ममवा॑ञ्च॒ प्राण॑म्। तस्मा॑त्पशुब॒न्धस्य॑ य॑ज्ञक्र॒तोः। ष॒ट्त्विजः॑।
स॒प्तकृ॒त्वोऽह्ण॑यत्। हो॒त्राः प्रत्य॑शृण्वन्। ताः सौ॒म्येनै॒वाध्व॑रेण॒
य॑ज्ञक्र॒तुनोप॑पर्याव॑र्तन्त ॥ २५ ॥

ता उपौ॑ह॒न्थस॒प्त शी॑र्ष॒ण्यान्प्रा॑णान्। तस्मा॑त्सौ॒म्यस्या॑ध्व॒रस्य॑
य॑ज्ञक्र॒तोः। स॒प्त हो॒त्राः प्रा॒चीर्व॑ष॒ट्कुर्व॑न्ति। द॒शकृ॒त्वोऽह्ण॑यत्। तपः
प्रत्य॑शृणोत्। तत्कर्म॑णै॒व सं॑व॒त्सरेण॑ स॒र्वैर्य॑ज्ञक्र॒तुभिरु॑प॒ पर्याव॑र्तत।
तत्सर्व॑मा॒त्मान॒मप॑रिव॒र्गमुपौ॑हत्। तस्मा॑त्सं॒वत्स॑रे स॒र्वे य॑ज्ञक्र॒तवो-
ऽव॑रुध्यन्ते। तस्मा॑द्दश॒होता॑ चतु॒र्होता॑। पञ्च॑होता॒ षड्धो॑ता स॒प्तहो॑ता।
एक॑होत्रे ब॒लिः ह॑रन्ति। ह॑रन्त्यस्मै प्र॒जा ब॒लिम्। ऐ॒नम॑प्रतिख्यातं
गच्छ॑ति। य ए॒वं वेद॑ ॥ २६ ॥

च॒न्द्रमा॑श्चातुर्मा॒स्यानां॑ य॑ज्ञक्र॒तोरे॒ध्वरेण॑ य॑ज्ञक्र॒तुनोप॑ पर्याव॑र्तन्त स॒प्तहो॑ता च॒त्वारि॑

च॥ _____ [६]

प्रजापतिः पुरुषमसृजत। सौऽग्निर्ब्रवीत्। ममायमन्न-
मस्त्विति। सौऽबिभेत्। सर्वं वै माऽयं प्र धक्ष्यतीति।
स एतांश्चतुर्होतृनात्मस्पर्णानपश्यत्। तानजुहोत्। तैर्वै
स आत्मानमस्पृणोत्। यदग्निहोत्रं जुहोति। एकहोतारमेव
तद्यज्ञक्रतुमाप्नोत्यग्निहोत्रम्॥ २७ ॥

कुसिन्धं चाऽऽत्मनः स्पृणोति। आदित्यस्य च सायुज्यं
गच्छति। चतुरुन्नयति। चतुर्होतारमेव तद्यज्ञक्रतुमाप्नोति
दर्शपूर्णमासौ। चत्वारि चाऽऽत्मनोऽङ्गानि स्पृणोति। आदित्यस्य
च सायुज्यं गच्छति। चतुरुन्नयति। समित्पञ्चमी। पञ्चहोतारमेव
तद्यज्ञक्रतुमाप्नोति चातुर्मास्यानि। लोमं छवीं माऽसमस्थि
मज्जानम्॥ २८ ॥

तानि चाऽऽत्मनः स्पृणोति। आदित्यस्य च सायुज्यं गच्छति।
चतुरुन्नयति। द्विर्जुहोति। षड्होतारमेव तद्यज्ञक्रतुमाप्नोति पशुबन्धम्।
स्तनावाण्डौ शिश्रमवाञ्चं प्राणम्। तानि चाऽऽत्मनः स्पृणोति।
आदित्यस्य च सायुज्यं गच्छति। चतुरुन्नयति। द्विर्जुहोति॥ २९ ॥

समिथ्सप्तमी। सप्तहोतारमेव तद्यज्ञक्रतुमाप्नोति सौम्यमध्वरम्।
सप्त चाऽऽत्मनः शीर्षण्यान्प्राणान्स्पृणोति। आदित्यस्य च
सायुज्यं गच्छति। चतुरुन्नयति। द्विर्जुहोति। द्विर्निमार्ष्टि। द्विः

प्राश॑न्ति। दश॑होतारमे॒व तद्य॑ज्ञक्र॒तुमा॑प्नोति सं॒वत्स॑रम्। सर्वं
चाऽऽत्मा॑न॒मपरि॑वर्गः स्फु॒णोति॑। आ॒दि॒त्यस्य॑ च सायु॑ज्यं
गच्छ॑ति॥ ३० ॥

अ॒ग्नि॒होत्रं म॒ज्जान॒न्दिर्जु॑होत्यपरि॑वर्गः स्फु॒णोत्येकं॑ च॥ [७]

प्र॒जाप॑तिरकामयत् प्रजा॑ये॒येति॑। स तपो॑ऽतप्यत।
सोऽन्त॑र्वा॒नभ॑वत्। स हरि॑तः श्या॒वोऽभ॑वत्। तस्मा॒त्थ॒न्यन्त॑र्व॒त्नी।
हरि॑णी स॒ती श्या॒वा भ॑वति। स विजा॑य॒मानो गर्भे॑णा॒ताम्य॑त्। स
ता॒न्तः कृ॒ष्णः श्या॒वोऽभ॑वत्। तस्मा॑त्ता॒न्तः कृ॒ष्णः श्या॒वो भ॑वति।
तस्या॑सुरे॒वार्जी॑वत्॥ ३१ ॥

तेना॑सुनाऽसुरा॑नसृजत। तदसुरा॑णामसुर॒त्वम्। य
ए॒वमसुरा॑णामसुर॒त्वं वेद॑। असु॑माने॒व भ॑वति। नै॒नमसु॑र्जहाति।
सोऽसुरा॑न्सृ॒ष्ट्वा पि॒तेवा॑मन्यत। तदनु॑ पि॒तृन॑सृजत। तत्पि॑तृ॒णां
पि॑तृत्वम्। य ए॒वं पि॑तृ॒णां पि॑तृत्वं वेद॑। पि॒तेवै॒व स्वाना॑
भवति॥ ३२ ॥

यन्त्य॑स्य पि॒तरो॒ हव॑मः। स पि॑तृन्सृ॒ष्ट्वाऽऽम॑नस्यत्। तदनु॑
मनु॑ष्या॑नसृजत। तन्म॑नु॒ष्याणां॑ मनु॒ष्यत्व॑म्। य ए॒वं म॑नु॒ष्याणां॑
मनु॒ष्यत्वं वेद॑। म॒नु॒स्व्ये॒व भ॑वति। नै॒नं म॑नु॒र्जहा॑ति। तस्मै॑
मनु॑ष्या॑न्सृजानाय॑। दि॒वा दे॒वत्रा॑ऽभ॑वत्। तदनु॑ दे॒वान॑सृजत।
तद्दे॒वाना॑ दे॒वत्व॑म्। य ए॒वं दे॒वाना॑ दे॒वत्वं वेद॑। दि॒वा है॒वास्य॑

देवत्रा भवति। तानि वा एतानि चत्वार्यम्भांसि। देवा मनुष्याः
 पितरोऽसुराः। तेषु सर्वेष्वम्भो नभ इव भवति। य एवं वेद॥३३॥
 अजीवश्चाना भवति देवानसृजत सप्त च॥ [८]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति। यो वा इमं विद्यात्। यतोऽयं पवते।
 यदभि पवते। यदभि सम्पवते। सर्वमायुरियात्। न पुराऽऽयुषः प्र
 मीयेत। पशुमान्थस्यात्। विन्देत प्रजाम्। यो वा इमं वेद॥३४॥

यतोऽयं पवते। यदभि पवते। यदभि सम्पवते। सर्वमायुरेति।
 न पुराऽऽयुषः प्र मीयेत। पशुमान्भवति। विन्देत प्रजाम्। अद्ध्यः
 पवते। अपोऽभि पवते। अपोऽभि सम्पवते॥३५॥

अस्याः पवते। इमामभि पवते। इमामभि सम्पवते।
 अग्नेः पवते। अग्निमभि पवते। अग्निमभि सम्पवते।
 अन्तरिक्षात्पवते। अन्तरिक्षमभि पवते। अन्तरिक्षमभि सम्पवते।
 आदित्यात्पवते॥३६॥

आदित्यमभि पवते। आदित्यमभि सम्पवते। द्योः पवते।
 दिवमभि पवते। दिवमभि सम्पवते। दिग्भ्यः पवते। दिशोऽभि
 पवते। दिशोऽभि सम्पवते। स यत्पुरस्ताद्वाति। प्राण एव भूत्वा
 पुरस्ताद्वाति॥३७॥

तस्मात्पुरस्ताद्धान्तम्। सर्वाः प्रजाः प्रति नन्दन्ति। प्राणो हि
 प्रियः प्रजानाम्। प्राण इव प्रियः प्रजाना भवति। य एवं वेद।

स वा ए॒ष प्रा॒ण ए॒व। अथ॒ यद्वक्षिण॒तो वा॒ति। मा॒तरि॒श्चै॒व भू॒त्वा
दक्षिण॒तो वा॒ति। तस्मा॑द्वक्षिण॒तो वा॒न्तं वि॒द्यात्। सर्वा॑ दि॒श आ
वा॒ति॥३८॥

सर्वा॑ दि॒शोऽनु॒ वि वा॒ति। सर्वा॑ दि॒शोऽनु॒ सं वा॒तीति॑। स वा
ए॒ष मा॒तरि॒श्चै॒व। अथ॒ यत्प॒श्चाद्वा॒ति। प॒र्वमा॒न ए॒व भू॒त्वा प॒श्चाद्वा॒ति।
पू॒तम॑स्मा॒ आह॑रन्ति। पू॒तमु॒प॑हरन्ति। पू॒तम॑श्चा॒ति। य ए॒वं वेद॑। स
वा ए॒ष प॒र्वमा॒न ए॒व॥३९॥

अथ॒ यदु॒त्तर॒तो वा॒ति। स॒वि॒तै॒व भू॒त्वोत्तर॒तो वा॒ति। स॒वि॒ते॒व
स्वा॒ना भ॒वति॑। य ए॒वं वेद॑। स वा ए॒ष स॒वि॒तै॒व। ते य ए॒नं
पु॒रस्ता॑दा॒यन्त॑मु॒प॒वद॑न्ति। य ए॒वास्य॑ पु॒रस्ता॑त्पा॒प्मानः॑। ता॒ंस्तेऽप॑
घ्नन्ति॑। पु॒रस्ता॑दि॒तरा॒न्याप्म॑नः स॒चन्ते॑। अथ॒ य ए॒नं दक्षिण॒त
आ॒यन्त॑मु॒प॒वद॑न्ति॥४०॥

य ए॒वास्य॑ दक्षिण॒तः पा॒प्मानः॑। ता॒ंस्तेऽप॑ घ्नन्ति॑। दक्षिण॒त
इ॒तरा॒न्याप्म॑नः स॒चन्ते॑। अथ॒ य ए॒नं प॒श्चादा॒यन्त॑मु॒प॒वद॑न्ति। य
ए॒वास्य॑ प॒श्चात्पा॒प्मानः॑। ता॒ंस्तेऽप॑ घ्नन्ति॑। प॒श्चादि॒तरा॒न्याप्म॑नः
स॒चन्ते॑। अथ॒ य ए॒नमुत्तर॒त आ॒यन्त॑मु॒प॒वद॑न्ति। य ए॒वास्योत्तर॒तः
पा॒प्मानः॑। ता॒ंस्तेऽप॑ घ्नन्ति॥४१॥

उ॒त्तर॒त इ॒तरा॒न्याप्म॑नः स॒चन्ते॑। तस्मा॑दे॒वं वि॒द्वान्। वी॒वं
नृ॒त्येत्। प्रे॒वं च॒लेत्। व्य॒स्यै॒वाक्ष्यौ॑ भा॒षेत॑। म॒ण्ट॒र्यै॒दि॒व। क्रा॒थ॒र्यै॒दि॒व।
शृ॒ङ्गा॒र्ये॒तै॒व। उ॒त मो॒प॑ वदेयुः। उ॒त मै॑ पा॒प्मान॒मप॑ ह॒न्यु॒रिति॑। स

यान्दिशः॑ स॒निमे॒ष्यन्थ॒स्यात्। य॒दा ता॒न्दिशं॑ वा॒तो वा॒यात्। अथ॒
प्रवे॒यात्। प्र वा॑ धावयेत्। सा॒तमे॒व रं॒दितं॑ व्यू॒ढं गु॒न्धम॒भि प्रच्य॑वते।
आऽस्य॒ तं ज॑नप॒दं पूर्वा॑ की॒र्तिर्गच्छ॑ति। दान॑कामा अस्मै प्र॒जा
भ॑वन्ति। य ए॒वं वेद॑॥४२॥

वेद॒ सम्प॑वत आदि॒त्यात्प॑वते वा॒त्या वा॑त्येष प॒र्वमा॒न ए॒व दक्षि॑णत आ॒यन्त॑मुप॒
वद॑न्त्युत्तर॒तः पा॒प्मान॒स्ताः स्तेप॑ घ्नन्तीत्य॒ष्टौ च॑॥ [९]

प्र॒जाप॑तिः सोम॒ः राजा॑नमसृजत। तं त्रयो वेदा॒ अन्व॑सृज्यन्त।
तान् ह॒स्तेऽकु॑रुत। अथ॒ ह सी॒ता सा॒वित्री। सोम॒ः राजा॑नं चकमे।
श्र॒द्धामु॒ स च॑कमे। साऽऽहं पि॒तरं॑ प्र॒जाप॑तिमुप॑ससार। त॑ हौवाच।
नम॑स्ते अस्तु भगवः। उप॑ त्वाऽयानि॥४३॥

प्र त्वा॑ पद्ये। सोमं॒ वै राजा॑नं कामये। श्र॒द्धामु॒ स का॑मयत्
इति॑। तस्या॑ उ॒ ह स्था॑ग॒रम॑लङ्का॒रं क॑ल्पयित्वा। दश॑होतारं
पु॒रस्ता॑द्या॒ख्याय॑। चतु॑र्होतारं दक्षि॒णतः॑। पञ्च॑होतारं प॒श्चात्।
षड्दो॑तारमुत्तर॒तः। सप्त॑होतारमुपरि॒ष्ठात्। स॒म्भारैश्च॒ पत्नि॑भिश्च॒
मुखे॑ऽलङ्क॒त्य॥४४॥

आऽस्यार्धं॑ व॒व्राज॑। ता॑ होदीक्ष्योवाच। उप॒ मा वर्त॑स्वेति॑।
त॑ हौवाच। भोगं॒ तु म॒ आच॑क्ष्व। ए॒तन्म॒ आच॑क्ष्व। यत्त॑ पा॒णावि॑ति॑।
तस्या॑ उ॒ ह त्री॑न् वेदा॒न्प्रद॑दौ। तस्मा॑दु॒ह स्त्रियो॒ भोग॑मैव हा॒रय॑न्ते।
स यः का॑मये॒त प्रि॒यः स्या॑मिति॥४५॥

यं वा कामयेत प्रियः स्यादिति। तस्मा एत९ स्थांगरमलङ्कारं
कल्पयित्वा। दशहोतारं पुरस्ताद्वाख्याय। चतुरहोतारं दक्षिणतः।
पञ्चहोतारं पश्चात्। षड्होतारमुत्तरतः। सप्तहोतारमुपरिष्ठात्।
सम्भारैश्च पत्निभिश्च मुखेऽलङ्कृत्य। आस्यार्धं व्रजेत्। प्रियो हव
भवति॥४६॥

अयान्यलङ्कृत्य स्यामिति भवति॥_____ [१०]

ब्रह्मात्मन्वदसृजत। तदकामयत। समात्मना पद्येयेति।
आत्मन्नात्मन्नित्यामन्त्रयत। तस्मै दशम९ हूतः प्रत्यशृणोत्। स
दशहूतोऽभवत्। दशहूतो ह वै नामैषः। तं वा एतं दशहूत९ सन्तम्।
दशहोतेत्याचक्षते पुरोक्षेण। पुरोक्षप्रिया इव हि देवाः॥४७॥

आत्मन्नात्मन्नित्यामन्त्रयत। तस्मै सप्तम९ हूतः प्रत्यशृणोत्।
स सप्तहूतोऽभवत्। सप्तहूतो ह वै नामैषः। तं वा एत९ सप्तहूत९
सन्तम्। सप्तहोतेत्याचक्षते पुरोक्षेण। पुरोक्षप्रिया इव हि देवाः।
आत्मन्नात्मन्नित्यामन्त्रयत। तस्मै षष्ठ९ हूतः प्रत्यशृणोत्। स षड्हूतो-
ऽभवत्॥४८॥

षड्हूतो ह वै नामैषः। तं वा एत९ षड्हूत९ सन्तम्।
षड्होतेत्याचक्षते पुरोक्षेण। पुरोक्षप्रिया इव हि देवाः।
आत्मन्नात्मन्नित्यामन्त्रयत। तस्मै पञ्चम९ हूतः प्रत्यशृणोत्।
स पञ्चहूतोऽभवत्। पञ्चहूतो ह वै नामैषः। तं वा एतं पञ्चहूत९

सन्तम्। पञ्चहोतेत्याचक्षते पुरोक्षेण॥४९॥

पुरोक्षप्रिया इव हि देवाः। आत्मन्नात्मन्नित्यामन्त्रयत। तस्मै चतुर्थः हूतः प्रत्यशृणोत्। स चतुर्हूतोऽभवत्। चतुर्हूतो ह वै नामैषः। तं वा एतं चतुर्हूतः सन्तम्। चतुर्होतेत्याचक्षते पुरोक्षेण। पुरोक्षप्रिया इव हि देवाः। तमब्रवीत्। त्वं वै मे नेदिष्ठः हूतः प्रत्यश्रौषीः। त्वयैनानाख्यातार इति। तस्मान्नु हैनाः चतुर्होतार इत्याचक्षते। तस्माच्छुश्रूषुः पुत्राणां हृद्यतमः। नेदिष्ठो हृद्यतमः। नेदिष्ठो ब्रह्मणो भवति। य एवं वेद॥५०॥

देवाः षड्भूतोऽभवत्पञ्चहोतेत्याचक्षते पुरोक्षेणाश्रौषीः षट्॥—————[११]

ब्रह्मवादिनः किं दक्षिणां यो वा अविद्वान्तस्य वै ब्रह्मवादिनो यद्वशहोतारः प्रजापतिर्व्यसं प्रजापतिः पुरुषं प्रजापतिरकामयत् स तपः सौऽन्तर्बान्ब्रह्मवादिनो यो वा इमं विद्यात्प्रजापतिः सोमः राजानं ब्रह्मात्मन्वदेकादश॥११॥

ब्रह्मवादिनस्तस्य वा अग्रेर्यद्वा इदं किं च प्रजापतिरकामयत् य एवास्य दक्षिणतः पञ्चाशत्॥५०॥

ब्रह्मवादिनो य एवं वेद॥

हरिः ओम्॥

॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके तृतीयः

प्रपाठकः समाप्तः॥

Credits: <http://stotrasamhita.github.io/about/>